

проблеми ювенальної превенції, а й сприяти успішній соціалізації дітей та учнівської молоді. Наразі він проходить в межах експерименту у декількох областях країни, проводиться спільно з МОН України та західними партнерами.

Наукового визначення і обґрунтування потребують сама професійна діяльність даної категорії поліцейських, юридико-психологічні засади функціонування служби шкільних офіцерів поліції, зокрема: процедура і критерії професійно-психологічного відбору кандидатів на посади, зміст і методи їх професійно-психологічної підготовки. Дана проблема знайшла своє вирішення ще тільки на рівні методичних рекомендацій щодо проведення просвітницько-профілактичних занять з учнями за програмою «Школа і поліція».

Питанням професійної компетентності присвячені загальні теорії компетентнісного розвитку професіоналів (Н. М. Бібік, В. О. Вавілов, І. А. Зімня, І. А. Зязюн, Є. А. Клімов, Н. В. Кузьміна, В. В. Тихомиров, Дж. Равен, О. О. Реан, В. Хутмакер, А. В. Хуторський, О. М. Цільмак та ін.). У них доведено, що в наш час заклади вищої освіти повинні забезпечити підготовку насамперед конкурентоздатних і компетентних фахівців. Але досі спеціальних наукових досліджень в галузі юридичної психології щодо юридико-психологічних аспектів професійної компетентності шкільного офіцера поліції не має, що зумовлює актуальність дослідження зазначеної проблеми.

*Отримано 05.03.2019*



УДК [159.9:343.541-055.2](477)

**Есміра Гумметівна МАМЕДОВА,**

*слухач магістратури факультету № 1 (слідства)*

*Харківського національного університету внутрішніх справ*

## **ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА**

*Розглянуто основні підходи до виникнення домашнього насильства. Проаналізовано провідні теорії соціально-психологічний підхід, соціокультурний підхід, міжособистісні теорії, циклічну теорію насильства Л. Уолкер, індивідуально-психологічний підхід.*

Насильство в сім'ї є однією з найактуальніших соціальних проблем, з якою стикається більшість населення. Сімейне насильство в Україні усе ще залишається латентним явищем, яке виходить на поверхню тільки тоді, коли приховувати проблему вже неможливо. Уявлення про те, що насильство має місце тільки в соціально неблагополучних сім'ях не

відповідає дійсності: воно відбувається незалежно від класових, культурних, соціоекономічних аспектів.

Основні теорії насильства можна об'єднати в три групи:

1. Соціально-психологічний підхід наголошує на чинниках соціального навчання і ролях модельованих через досвід і засвоєних під впливом сімейного виховання.

2. Соціокультурний підхід: концентрує увагу на впливі соціальних чинників і устрою, а також сімейних відносин на управління атмосферою насильства. Основна увага в рамках соціокультурного підходу сфокусована на соціальних нормах патріархату як причині агресії проти жінок.

3. Міжособистісні теорії: розглядають в якості фактора насильства психологічні риси (агресивність, почуття провини, низька самооцінка). [1, с. 56–60]

До цієї категорії входять і теорії, що наголошують на ролі алкоголю і наркотиків як на фактор прискорювачу зловживання у відносинах. Досліджуючи причини подружнього насильства, багато авторів розглядають його в історичному контексті, тобто як пережиток минулого, коли чоловік мав закріплене не тільки традицією, але й законом право карати і дисциплінувати дружину.

В своїй праці «Жіноча психологія» К. Хорні пояснює подружнє насильство як хворобливу реакцію чоловіка на будь-яку фрустрацію, яка іде від дружини. Ця реакція породжує інстинктивне бажання базально невпевнених чоловіків принизити дружину, щоб підірвати і її почуття впевненості в собі. В свою чергу мазохістську поведінку жінок К. Хорні пояснює як таку, що закладена в соціальній ситуації і що в будь-якій культурі така поведінка проявляється, якщо у жінок: обмежується кількість дітей, яких вони можуть народити; коли жінки вважаються неповноцінними порівняно з чоловіками; економічно залежать від чоловіків; їх прояв сексуальності блокується; жінки обмежені своїми ролями, які зв'язують їх з сім'єю, релігією та добродійністю. Коли такі умови зберігаються в культурі, «природа» жінок описується як слабка, пасивна, емоційна і залежна [2, с. 96–98].

Крім того, вчені вказують на насильство чоловіків щодо жінок як на результат соціалізації, а також на проблему дисбалансу влади: сім'ї, в яких більшість рішень приймаються одним з подружжя, найчастіше стикаються з проблемою насильства. Віктимну ж поведінку жінок трактують як пов'язану з «жіночою природою», мовляв жінка своєю поведінкою «жертви» сама провокує насильство. Всі ці чинники роблять жінку уразливою для насильства в сім'ї.

В своїх дослідженнях О. М. Савчук акцентує увагу на тих психологічних змінах, що спостерігаються у більшості жінок – жертв насильства. На основі «циклічної теорії насильства» розробленої

Л. Уолкер, вона описує фази насильства та характер змін у психіці жінок: у першій фазі відбувається спроба посилення контролю за насильником з боку потенційної жертви, в другій здійснюється насильство, а третя – виявляє залежність жертви від насильника, що фактично позбавляє його від покарання і призводить до повторення циклу [3, с. 158].

О. Д Шинкаренко проводила свої дослідження в межах індивідуально-психологічного підходу, в якому піднімаються проблеми особистісних рис кривдника і жертви як факторів, що спричиняють насильницьку та віктимну поведінку, і дійшла висновку, що особистісні характеристики, самосприйняття та поведінкові стратегії побитої жінки відзначається внутрішньою конфліктністю та суперечливістю. А також, що в родині з високим рівнем образливої поведінки за жінкою закріплюється роль жертви і її стратегії поведінки, а також поведінки партнера-насильника лише закріплюють існуючу ситуацію [2, с. 125].

Серед характеристик сім'ї що мають значення для пояснення феномену насильства можна назвати наступні:

- значний об'єм часу, який людина проводить в сім'ї;
- велика частота виникнення розбіжностей, пов'язана з широким діапазоном видів діяльності;
- високу значимість різних сторін сімейної взаємодії для членів сім'ї;
- статеві і вікові відмінності членів сім'ї, що призводять до відмінності поглядів і інтересів;
- рольові очікування від поведінки членів сім'ї на основі їх вікових і статевих ознак, а не на основі інтересів і рівня компетенції;
- відносна закритість сім'ї як для соціального;
- емоційні, матеріальні і юридичні фактори, що роблять неможливим вирішення конфліктів шляхом припинення відносин;
- стрес, пов'язаний з такими етапами, як народження і виховання дітей і т. д.;
- соціокультурні норми, що припускають насильство по відношенню до членів сім'ї при тому, що за межами сім'ї воно вважається неприпустимим [2, с. 44].

Отже, виходячи з вище зазначеного, можна зробити висновок, що не існує єдиної теорії, яка здатна повністю пояснити феномен домашнього насильства. Приймаючи до уваги складність людської природи, особливості соціального впливу і характер сім'ї, слід враховувати і всю різноманітність сімей, індивідуальні характеристики чоловіків та жінок і ті соціальні відхилення, які в сукупності можуть породжувати насильство.

### **Список бібліографічних посилань**

1. Психологія статі. Курс лекцій : навч. посіб. / уклад. Л. А. Данилевич, В. А. Данилевич. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. 120 с.

2. Жінки України: сучасний статус та перспективи : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, червень 1995 р.). Київ, 1995. 384 с.

3. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівців соціальної сфери : навч.-метод. посіб. / авт. кол.: В. М. Бондаровська, Я. І. Бордіян, Л. В. Булах та ін. ; за заг. ред. В. М. Бондаровської, Т. В. Журавель, Ю. В. Пилипас. Київ : Калита, 2014. 282 с.

*Отримано 05.03.2019*



УДК 159.9

**Єгор Сергійович РОМАНЕНКО,**

*слідчий слідчого відділу Братського відділу поліції  
ГУНП в Миколаївській області*

## **ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ, ЯКА МАЄ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ПОТЕРПІЛОЇ**

*Розглянуто особливості розслідування кримінальних проваджень відносно неповнолітньої особи, яка є потерпілою, та проведення з цією особою процесуальної дії, а саме допиту.*

Розслідування кримінального провадження дуже складний розумовий, психологічний процес, який потребує теоретичних знань, практичних навичок та психологічної дисципліни зі сторони співробітника органу досудового розслідування. А розслідування кримінальних проваджень в яких приймає участь неповнолітня особа ускладнюється тим, що в цьому випадку потрібно дослідити умови проживання неповнолітньої особи, відношення у сім'ї, умови навчання, коло спілкування. Також не менш складним процесом є допит особи неповнолітнього потерпілого. В даних випадках психологічний стан вище зазначених осіб не стабільний і кожне питання повинно бути продуманим аби не травмувати особу і дана особа не замкнулась у собі.

Насамперед потрібно розглянути питання, що у кримінальному процесі розуміється під поняттям «неповнолітній» та «малолітній». Трактуювання даних понять можна знайти в кримінальному процесуальному кодексі у статті 3 «Визначення основних термінів кодексу» (а саме у пунктах 11 та 12).

Малолітня особа – дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [1, с. 7].

Процесуальний статус неповнолітнього у кримінальному провадженні може мати 3 форми: потерпілий, свідок або підозрюваний.